

Oppilaanohjauksen saatavuuden parantaminen

Kirjoittanut 13.1.2010 Petri Niemi

Oppilaanohjaajat ovat työhön sitoutuneita ja työhönsä paljon panostavia opettajia. Yksikään oppilaanohjaaja ei voine työssään väistää niitä moninaisia haasteita, joita työhön kohdistuu. Koulutetut oppilaanohjaajat ovat tehtävänsä hallitsevia asiantuntijoita, joten työnantajan tulisi olla ensisijassa huolissaan heidän työssä jaksamisesta. Työnantajan voi vaikuttaa työn laatuun varaamalla riittävät resurssit oppilaanohjaajan moniulotteisen työn tekemiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön ja työn edelleen kehittämiseen.

Perusopetuksen laatukriteereissä (ks. Opetusministeriön julkaisuja 2010:6, 45) asetetaan oppilaanohjauksen saatavuudelle selkeä tavoitetaso: 250 oppilasta kohden tulisi varata yksi päätoiminen oppilaanohjaaja (=1221 h). Valtaosissa kuntia oppilaanohjaus on järjestetty tavoitetason mukaisesti, koska valtakunnallisen Opinto-ohjauksen tila 2002 -arvioinnin mukaan jo tuolloin päätoimisilla oppilaanohjaajilla oli ohjattavia keskimäärin 245 oppilasta (ks. Numminen ym. 2002, 192)

Oppilaanohjaajan työtehtävät ja työaikajärjestelyt poikkeavat muista opettajista. Tämä johtuu siitä, että yläkouluiikäisten ura- ja ammatinvalinnan ohjaus on integroitu oppilaitoksiin ja osaksi perusopetuksen tehtävää. Suomi poikkeaa ammatinvalinnan ohjauksen järjestelyissä valtaosasta Euroopan maista (ks. www.euroguidance.net). Vaikka valtaosa Euroopan koulujen uraohjaajista ovat opettajia tai psykologeja alkuperäiseltä ammatiltaan, vain Suomessa koulutetut opinto-ohjaajat hoitavat tehtävää päätoimisina ja opettajina osana koulun opettajakuntaa. Suomessa oppilaanohjaus on siis integroitu kiinteäksi osaksi koulun opetus- ja kasvatustyötä. Suomessa peruskouluiikäisten ura- ja ammatinvalinnan ohjaus on ollut osa opetussuunnitelmaa vuodesta 1970 lähtien. Vasta vuoden 2008 ministerineuvoston päätöslauselman jälkeen monet muut EU-maat ovat käynnistäneet toimenpiteitä ohjauksen integroimiseksi opetussuunnitelmiin.

Yleistä oppilaanohjaan tehtävästä

Oppilaanohjaajan tehtävän hoitoa on määritelty hallintolaissa, julkisuuslaissa, perusopetuslaissa, virkaehtosopimuksessa ja perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Oppilaanohjaajan työn sisällöllinen rajaus on määritelty Kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksessa ja Perusopetuksen vuosiluokkien 1-9 opetussuunnitelmassa.

Kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen mukaan oppilaanohjaajan perustehtävän hoitoon on varattu n. 1221 vuosityötuntia. Osa työnantajan määrittävissä olevasta työajasta on varattu kesäkeskeytysaikana tehtävään yhteishakutyöhön.

14.1.2011

Oppilaanohjaajan laskennallinen vuosiloma alkaa 16.6. ja jatkuu vuosilomapäivien lukumäärän mukaan 30 tai 35 arkipäivää. Eli oppilaanohjaajalta voidaan odottaa oppilaanohjaustehtävien hoitoa välittömästi varsinaisen haun ja täydennyshaun jälkeen, mutta ei 16.6. ja sen jälkeen 30 tai 35 päivän aikana.

Opetussuunnitelmassa määriteltyjen yleisten kaikkia peruskoulun lehtoreita ja opettajia koskevien määräysten lisäksi oppilaanohjausjärjestelyissä tulee huomioida seuraavaa:

- Työmuodot: Oppilaanohjauksen koulutyömuodot ovat luokkamuotoinen ohjaus, henkilökohtainen ohjaus, pienryhmäohjaus ja työelämään tutustuminen.
- Vuotuinen työaika: Oppilaanohjaajan tulee sopia lukuvuosittain rehtorin kanssa, miten vuotuinen työaika käytetään opetussuunnitelmassa rajattujen tehtävien hoitoon.
- Velvoite yhteistyöhön: Oppilaanohjaaja tekee yhteistyötä yli oppilaitosten ja kouluasteiden välisen rajan.
- Velvoite kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön: Oppilaanohjaajan tulee olla aloitteellinen osapuoli ja hänellä on tiedottamisvelvoite.
- Oppilaslähtöisyys: Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden tarvitsema ohjauksen lisäresurssi

Oppilaanohjaajan työtä määrittävät yleiset palvelussuhteen periaatteet. Hallintomenettelylaki sisältää laajan palveluperiaatteen, jonka mukaan virkamies on velvollinen neuvomaan asianosaista asian vireillepanossa (varsinainen yhteishaku, täydennyshaku). Lisäksi virkamiehellä on selvittämisvelvollisuus (Kouluta: hakeneet, ilman koulutuspaikka jääneet) ja tiedottamisvelvollisuus (jälkiohjaus). Hallintolaki velvoittaa oppilaanohjaajia myös viranomaisyhteistyöhön (ilman koulutuspaikka jääneet ja oppilashuollollinen yhteistyö).

Ohjauksen saatavuuden parantaminen

Oppilaanohjaaja suorittaa siis ura- ja ammatinvalinnan ohjaustehtävää peruskoulussa opettajana. Tähän kiteytyy ohjauksen saatavuuden kehittämisen haaste. Vaikka kaikkien opettajien työaikaan kuuluu yhteistyövelvoite, muille koulun opettajille maksetaan palkka ensisijassa pidetyistä oppitunneista. Jokaisen oppilaanohjaajan tehtäviin tulisi kuitenkin kuulua oppituntien lisäksi henkilökohtaista ohjausta, muuta ohjausta (TET ja pienryhmäohjaus), yhteistyötä ja kesätyöaika, riippumatta siitä, onko hän päätoiminen vai ei. Koska oppilaanohjaajan tehtävä ja työaikajärjestely poikkeavat muiden opettajien työnkuvasta, tämän erityistehtävän sisältö ja tuloksellisuuteen vaadittava työ pitää tehdä mahdollisimman näkyväksi.

Oppilaanohjauksen saatavuudella tarkoitetaan sitä, miten paljon oppilaalla on mahdollisuus saada oppilaanohjausta. Oppilaanohjauksen saatavuus indeksi syntyy, kun jaamme oppilaanohjaukseen kohdennetun vuotuiset resurssit oppilasmäärällä. Tavoitetason indeksi on 4,9 joka saadaan, kun jaetaan vuotuinen työaika (1221 h) tavoitetason mukaisella oppilasmäärällä (250 oppilasta/oppilaanohjaaja).

Oppilaanohjaajan kunkin lukuvuoden vuotuinen työaika saadaan, kun vähennetään 1221 tunnista arkipyhät (itsenäisyyspäivä, loppiainen ja vappu). Laskennallinen työpäivän pituus on 7 tuntia. Vuosityöpäivien määrä saadaan samalla tavalla eli 190 päivää miinus arkipyhät. Yhden työpäivän pituus saadaan, kun jaetaan vuotuinen työaika vuosityöpäivien määrällä. Laskennallinen ja palkan maksun perusteena olevien viikoittaisten työtuntien määrä saadaan, kun kerrotaan ed. luku viidellä. Laskennallisia työviikkoja lukuvuodessa on 38. Oppilaanohjaajan lukuvuodenaikaisten työviikkojen tuntimäärä saadaan, kun vähennetään palkanmaksun perusteena olevista tunneista VESO-päivät ja yhteishakuohjaus kesäkeskeytysajalla.

Oppilaanohjaajaa saa vuotuisen työajan mukaista kokonaispalkkaa. Lähtökohtana on, että kaikki oppilaanohjaajalle määrättyt tehtävät sisältyvät oppilaanohjaajaan työaikaan. Keskeisiä perustehtävään kuuluvia töitä ovat:

- Oppitunnit
- Oppilaiden henkilökohtainen ohjaaminen
- Pienryhmäohjaus
- Työelämään tutustumisen ohjaaminen
- Oppilashuoltotyöryhmän kokoukset
- Opettajain kokoukset
- Vanhempainillat
- Tiedottaminen
- Muu kodin ja koulun välinen yhteistyö
- Työnantajan määräämä koulutus
- Oman työn ja koulun ohjausympäristön kehittäminen
- Yhteistyö (nivelevaiheet, korkea-aste, työelämä, työvoimahallinto jne.)

Siitä, miten vuotuinen työaika jakaantuu yllämainittuihin tehtäviin, tulee sopia lukuvuosittain rehtorin kanssa. Oppilaanohjaajan oikeusturvan kannalta on olennaisen tärkeää sopia, miten vuotuisen työaika käytetään opetussuunnitelmassa rajattujen tehtävien hoitamiseen. Kun työajan kohdentumisesta on sovittu, vastuu ylisuurista ohjausryhmistä siirtyy työnantajalle. Ilman ohjaustyönkuvan rajaamista vastuu on oppilaanohjaajalla (ks. KHO 2002:21; KHO 2001:50, KHO2000:93).

Turun oppilaanohjaajilta koottujen lukuvuoden 2009-2010 työaikasuunnitelmien mukaan vuotuinen työaika jakaantuu seuraavasti:

- Oppitunnit 32%
- Henkilökohtainen ohjaus 30%
- Muu ohjaus 10%
- Yhteistyö 26 %
- Yhteishakuohjaus kesäkeskeytysajalla 2%

Muu ohjaustyö sisältää pienryhmäohjauksen ja työelämään tutustumiseen liittyvän ohjaustyön. Yhteistyö sisältää yhteishaun organisointiin liittyvän työn, oppilashuoltotyön, opettajainkokoukset, vanhempainillat, tiedottamistyön, muun kodin ja koulun välisen yhteistyön, oman ja kouluympäristön kehittämistyön (yhteissuunnittelutyöaika), työnantajan määräämät koulutukset sekä alakoulun, toisen asteen, korkea-asteen, työvoimahallinnon ja elinkeinoelämän kanssa tehtävä yhteistyön. Yllä eriteltyä yhteenvetoa on hyödynnetty, kun laadittiin laskuria koululukohtaisten oppilaanohjausresurssien arviointiin.

14.1.2011

Opetussuunnitelma määrittää opimisen ja koulunkäynnin tukimuotojen tasoiksi yleisen, tehostetun ja erityisen tuen. Oppilaan lisätuen tarve tulee huomioida vuosityöaikasuunnitelmassa. Tehostetun tuen oppilaat voidaan huomioida työaikasuunnitelmassa esimerkiksi siten, että heille varataan kaksinkertaisen määrä henkilökohtaista ohjausta ja tehostetun tuen oppilaat siten, että heille varataan kolminkertaisen määrän henkilökohtaista ohjausta. Jos oppilasmäärä oppilaanohjaajaa kohden on tavoitetason mukainen, vuotuisesta työajasta voidaan kohdentaa oppilaille keskimäärin 1,5 tuntia henkilökohtaista ohjausta.

Ks. www.oppilaanohjaus.fi > Opettajalle > Materiaalipankki > Vuosityöaikalaskuri

Koulukohtaisten resurssien arviointi

”Hyvää” oppilasainesta ei voi yhdessäkään yläkoulussa käyttää perusteena siihen, ettei oppilaanohjaukseen ole kohdennettu riittävästi resursseja. Oppilasainesta voidaan taas käyttää perusteena siihen, että oppilaanohjaukseen varataan tarvittava lisäresurssi. Lisätuen tarvetta tulee arvioida kouluittain ja vuosittain. Tällöin tulisi arvioida syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden ohjaustyön haasteellisuutta ja oppilaanohjaustyön kuormittavuutta eri yläkouluissa. Laskennallisen tehostetun ja erityisen oppilaanohjaukseen piiriin Turussa lasketaan ne oppilaat, jotka ovat saaneet yläkoulun aikana pitkäkestoista ja suunnitelmallista tehostettua tukea tai joilla on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Oppilaanohjaajan työn kuormittavuudesta voidaan muodostaa indeksiluku. Luku saadaan, kun kerrotaan tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden määrä henkilökohtaiseen ohjaukseen käytetyllä työajalla ja jaetaan se vuotuisella työajalla. Eri koulujen ja oppilaanohjaajien työn kuormittavuuden tarkastelua voidaan täydentää siten, että tarkastellaan eri yläkoulujen päättöluokkalaisten arvosanojen keskiarvoja ja poissaolomääriä. Kun tätä lukua tarkastellaan oppilasohjausresurssin kanssa rinnakkain, voidaan saada peruste palkata päätoiminen oppilaanohjaaja, vaikka oppilasmäärä olisikin alle tavoitetason.

	2010- 2011	2011-2012			2012-2013		2013-2014		
		Oppilas- määrä	Kuormittavuus indeksi	Opoja	Oppilas- määrä	Opoja	Oppilas- määrä	Opoja	Ohjauksen saatavuus
Klassikko	1	305	0,03	1,0	302	1,0			
Luostarivuori	1,1	614	0,07	2,0	604	2,0	612	2,0	4,0
Nummenpakka	1	317	0,07	1,0	330	1,0	445	2,0	5,5
Puolala	1	338	0,09	1,0	333	1,0	325	1,0	3,8
Puopelto	1,2	427	0,14	1,0	397	2,0	405	2,0	5,1
Raunistula	1	346	0,06	1,0	337	1,0	321	1,4	5,3
Rieskalähde (+lisäopetus)	1,9	510	0,24	2,0	546	2,0	527	2,0	4,6
S:t Olofsskolan ja Sirkkalabacken	1	344	0,12	1,5	324	1,5	338	1,5	5,4
Topelius	1	160	0,08	1,0	151	1,0	321	1,0	3,8
Lyseo	1,1	396	0,11	1,0	373	1,0	374	1,6	5,2
Vasaramäki	1	289	0,07	1,0	244	1,0	224	1,0	5,5
Vuotuinen työaika	14935	16484			17705		18926		
Oppilasmäärä	4158	4046			3941		3892		
Ohjauksen saatavuus	3,6	4,1			4,5		4,9		
Oppilaanohjaajia	12,4				13,5		14,5		15,5

Luostarivuori
Rieskalähde
S:t Olofsskolan ja Sirkkalabacken

Puopelto

Nummenpakka
Lyseo ja Raunistula

Kuvio 1: Kuormittavuus indeksin käyttäminen tarvittavan oppilaanohjauksen resurssin arvioinnissa

Ks. www.oppilaanohjaus.fi > Opettajalle > Materiaalipankki > Oppilaanohjauksen resursointi, laskuri rehtorille

Ks. www.oppilaanohjaus.fi > Opettajalle > Materiaalipankki > Työn kuormittavuus indeksi

Oppilaanohjauksen saatavuus oppilaiden subjektiivisena oikeutena

Peruskoulun oppilaanohjauksen tuloksellisuuden arviointia ei voida kutistaa peruskoulun jälkeisen sijoittumisen tarkasteluun. Peruskoulun oppilaanohjauksen tulee ottaa osavastuu siitä, että toisen asteen opintojen keskeytymisprosentti on suuri ja opiskelijat aloittavat puutteellisilla urasuunnitelmilla lukio-opintonsa (ks. Koulutuksen keskeyttäminen ja Kokemuksia lukion opinto-ohjauksesta -selvitys 2008). Tämä kertoo, ettei pätevää oppilaanohjausta peruskoulussa ole ollut kaikkialla riittävästi tarjolla.

14.1.2011

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa ja Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa kiinnitetään huomiota ennaltaehkäisevän toiminnan laajentamiseen ja oppilaanohjauksen yksilöllistämiseen. Tehostetun ja erityisen tuen tarve ja psyykkiset ongelmat ovat lisääntyneet. Opintojen keskeyttämisvaara on suurin nuorilla, joilla on heikko sosiaalinen tausta. Toisaalta korkeiden sosioekonomisen statuksen alueiden koulujen oppilaat kokevat koulutyönsä keskimääräistä useammin liian raskaaksi ja potevat erityyppisiä nuoruusiän stressioireita.

Vaikka oppilasmäärä on vähenemässä, ohjauksen tarve on lisääntymässä. Peruskoulun tehtävä on luoda oppilaalle toimintakykyisyyttä, joka näkyy tavoitteellisena opiskeluna ja toisen asteen opintojen loppuun saattamisena. Onnistunut ohjaus perusopetuksessa auttaa oppilaita tekemään realistisia ja onnistuneita koulutusvalintoja sekä ehkäisee keskeyttämistä toisella asteella. Pätevän oppilaanohjauksen saatavuutta tulee tarkastella oppilaan subjektiivisena oikeutena. Syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle laskelmien mukaan miljoona euroa.

Opetustoimen johtoa varten on koottu Oppilaskohtainen oppilaanohjausresurssi -laskuri. Laskurin avulla voidaan arvioida, montako oppilaanohjaajaa tarvitaan, jotta koulutuksen järjestäjä loisi perusopetuksen laatukriteerien mukaisten ohjausympäristön. Laskuri huomioi erityisen ja tehostetun tuen piiriin kuuluvat oppilaat.

Ks. www.oppilaanohjaus.fi > Opettajalle > Materiaalipankki > Oppilaskohtainen oppilaanohjausresurssi

Lähteet:

Koulutuksen keskeyttäminen. 2009. Koulutustilastot. Tilastokeskus. Saatavilla <http://www.stat.fi/til/kkesk/index.html>

Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2001. Kehittämissuunnitelma: Opetusministeriö

Mattia A. (toimittanut). 2002. Kokemuksia lukion opinto-ohjauksia -selvitys 2008. Suomen lukiolaisten liitto.

Numminen U. ym. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukissa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheessa. Opetushallitus

Perusopetuksen laatukriteerit. 2010. Opetusministeriön julkaisuja 2010:6. Saatavilla <http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut> . Yliopistopaino.

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle. Opetusministeriön julkaisu 2006:24.

